

Slovenski dom

Štev. 52

V Ljubljana, torek 4. marca 1941

Leto VI.

Nemčija skuša pomiriti Turčijo

Posebni Hitlerjev odposlanec na potu v Ankaro. Sovjeti uradno izjavljajo, da pomeni zasedba Bolgarije razširitev vojne na Balkan

Carigrad, 4. marca. m. United Press: Snoči se je na tukajšnje letališče spustil nemški bombnik vrste »Heinkel«. Z njim se je pripeljal poseben Hitlerjev odposlanec, ki je takoj nadaljeval svojo pot z ekspresnim vlakom v Ankaro. Kakor zatrjujejo, bo s posebnim obvestilom predsedniku turške republike Ismeti Ineniju zagotovil po Hitlerjevem naročilu miroljubne namene Nemčije do Turčije.

Posebni Hitlerjev odposlanec, je dospel danes dopoldne ob 10. v Ankaro. Nemško veleposlanstvo zanika trditve, da bi bil z letalom prispel v Carigrad tudi nemški zunanji minister von Ribbentrop ali kakšna druga ugledna osebnost iz nemške vlade.

Berlin, 4. marca. DNB: V nasprotju z govoricami, ki so se razširile v tujini, je bilo danes v nemškem znanem ministru sporočeno, da Turčija ni storila v Nemčiji nobenega diplomatskega koraka zaradi pristopa Bolgarije k trojni zvezi.

Moskva, 4. marca. m. Tass, 1. marca je zastopnik bolgarskega zunanje ministrstva, Altinov, dal sovjetskemu poslaniku v Bolgariji, Lavriščevu, izjavo, da je bolgarska vlada privolila v vkorakanje nemških čet na Bolgarsko zaradi ohranitve miru na Balkanu. 3. marca je pomočnik sovjetskega ministra za zunanje zadeve, Višinski, bolgarskemu poslaniku v Moskvi, Stamenovu, odgovoril naslednje:

»Ko odgovor na sporočilo bolgarske vlade, ki je bilo 1. marca poslano sovjetskemu poslaniku v Bolgariji, Lavriščevu, po zastopniku bolgarskega zunanje ministrstva Altinovu, da je bolgarska vlada dovolila vkorakanje nemških čet v Bolgarijo in da ta akcija podpira miroljubne cilje na Balkanu, smatra sovjetska vlada za potrebno izjaviti:

1. Sovjetska vlada se ne strinja s mnenjem bolgarske vlade, da je njeno stališče do teh pravilno, ker to stališče brez ozira na želje bolgarske

vlade vodi ne k ugotovitvi mira, temveč k razširjanju vojnega področja in na vključitev Bolgarije v vojno področje.

2. Sovjetska vlada, zvesta svoji miroljubni politiki, ne more zaradi tega dati nobene podpore bolgarski vladi pri izvajanju njene sedanje politike. Sovjetska vlada sodi, da je dolžna dati to izjavo zlasti, ker se take vesti o njenem stališču svobodno razširjajo v bolgarskem časopisju, kar iz temelja spreminjajo resnično stališče Sovjetske zveze.

Grško-angleški vojaški posveti

Dosežen je bil popoln sporazum o vseh balkanskih vprašanjih...

Atene, 4. marca. Reuter: Ko je danes angleški zunanji minister Eden odhajal z uradnega kosila, ki so ga njemu na čast priredili, ga je množica ljudstva navdušeno pozdravila. Godba je zaigrala nekaj angleških vojskih pesmi ter nekaj grških narodnih. Razgovori ministra Edena z grškimi zastopniki v nedeljo zvečer so se nadaljevali čez polnoč in še večeraj zjutraj. Teh razgovorov sta se udeleževala še

načelnik britanskega generalnega štaba Dill in letalski maršal Elmhurst.

Atene, 4. marca. o. UP: Grški tisk posveča veliko pozornost posvetovanjem angleškega zunanje ministra in njegovih vojaških spremljevalcev z grškimi voditelji. List »Estia« pravi:

Ti posveti pričajo o neomajni veri v zmagovitost skupne stvari. O razgovorih je bilo izdano uradno sporočilo, ki pravi, da je bil med angleškimi in grškimi zastopniki dosežen popoln sporazum o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na Balkan. — Snočnje večerje na angleškem poslanstvu se je udeležil tudi grški kralj.

Dva italijanska napada na albanskem bojišču

Nekje v Italiji, 4. marca. Stefani. Italijansko vrhovno poveljstvo sporoča: Na grškem bojišču so naša letala napadla sovražnikova oporišča, obrambne naprave in zbirališča čet.

Atene, 4. marca. AA. Atenska agencija: Uradno poročilo generalnega štaba grške vojske pravi:

Cez dan samo delovanje manjših pehotnih oddelkov. Po nekod je bilo tudi nekaj topniškega streljanja. Zbili smo dve sovražni letali. Grška letala so se vsa vrnila na svoja oporišča. Sovražnikovo letalstvo je spet bombardiralo Lariso, ki jo je pred kratkim prizadel potres. Protiletalske baterije so sestrelile 5 sovražnih letal. Sovražnikova letala so bombardirala tudi Prevezo, Likuri v Tepaloniji in okolico Leukasa.

Letalska vojna med Anglijo in Nemčijo

Posamični nemški napadi na angleške obale. Angleži spet nad Porenjem in vdornimi lukami

Berlin, 4. marca. DNB. Zaradi neugodnega vremena so nemška letala v noči od 2. na 3. marec izvedla le posamične napade. Pri teh napadih so bile vržene bombe na pristaniške naprave v dveh obmorskih mestih v južni Angliji. V zadnjih 24 urah so Angleži izgubili štiri letala. Zvedelo se je tudi, da je dopoldne prišlo do hude letalske bitke med skupino sovražnikovih lovskih letal vrste »Hurricane« in nemškimi »Messerschmidti«. Pri tem spopadu je bil sestreljen en »Hurricane«, drugi pa je bil tako težko zadet, da se upravičeno lahko računa s tem, da ni mogel prispeti na svoje oporišče.

Berlin, 4. marca. DNB: Snoči je priletelo nad zahodno Nemčijo več britanskih letal. Vrgla so

manjše število eksplozijskih bomb. Prizadejana škoda je neznatna. Bombe so zadele izključno samo zasebno imetje. Trije ljudje so bili ubiti. Naše protiletalske baterije so zbile dve nasprotnikovi letali.

London, 4. marca. o. Reuter: V noči od ponedeljka na torek so angleška letala spet silovito napadla nemška mesta v Porenju ter vdorna pristanišča, zlasti Calais in Boulogne. O teh akcijah ne poročajo še nobenih podrobnosti, toda požare in eksplozije ob francoski obali je bilo videti in slišati prav v južno Anglijo.

Nemška letala so posamič vso noč bombardirala južno, zahodno in severozahodno Anglijo ter Skotsko. Neko mesto je bilo močnejše bombardirano ter je bilo tam povzročenih več požarov, ki so pa bili kmalu zadušeni. Žrtev in škoda ni mnogo.

Kdaj bo Anglija pretrgala zveze z Bolgarijo

London, 4. marca. Reuter. Velika Britanija še ni pretrgala diplomatskih odnosov z Bolgarijo. Angleškemu poslaniku v Sofiji, Rendellu, je prepovedano, naj sam odloči o tem vprašanju, in bodo odnosi med obema državama pretrgani, ko bo on to smatral za potrebno.

Pred novim „čiščenjem“ v Sovjetski zvezi

Sklepi, izključitve in ukori na 18. zboru komunistične stranke

Moskva, 4. mar. o. Associated Press, 18. zbor ruske komunistične stranke pomeni v življenju Sovjetske zveze nov važen mejnik po svojih sklepih in odločitvah. Dejstvo, da so iz osrednjega odbora stranke izključili vrsto vodilnih osebnosti, pričča, da je treba pričakovati zaradi neuspehov na gospodarskem in vojaškem področju novega obsežnega »čiščenja«. Iz osrednjega odbora so bili izključeni: bivši zunanji minister Litvinov, Merkulov, Benediktov, Seadevko, Lihavev in Ancilov. Več sovjetskih ministrov je dobilo strogo opozorilo, naj ugotovijo pripombe 18. zasedanja, če ne bodo izgubili svoja službena mesta in položaje v stranki. Ukore so dobili: minister za letalsko industrijo Michael Kaganovič ter komisarija Saškov, Bogatirjev, Peškov, Serguljev in Dukelski. Izključenih je bilo tudi več članov vrhovne nadzorstvene komisije v stranki.

Po ugotovitvah pomanjkljivosti je bilo sklenjeno, da je treba spremeniti vse načrte za gospodarsko proizvodnjo, in sicer po načelih vojnega gospodarstva. Pri presoji delavstva ter vodilnega tehničnega osebja v sovjetskih industrijah bo odločilo samo strokovna usposobljenost in nič več močnejše ali šibkejše komunistično prepričanje.

Izključno oblast v industrijskih podjetjih bodo imeli ravnanjci in ne več delavski strokovni sveti, kakor do zdaj.

Točni izidi plebiscita v Romuniji bodo sestavljeni šele jutri ali v četrtek. Po dosedanjih podatkih je general Antonescu dobil za svojo politiko 99% vseh oddanih glasov.

Grško vojno ministrstvo razglaja, da je zdaj v Grčiji 20.000 italijanskih ujetnikov - vojakov ter 551 častnikov. 497 vojakov in 28 častnikov je v bolnišnicah.

Rooseveltov zaupnik, polkovnik Donovan, je že tretjič dospel v London ter pri prihodu izjavil, da je prepričan o angleški končni zmagi, zaradi odločnosti in hrabrosti angleškega ljudstva — poroča londonski radio.

Ni dvoma, da se bo nemški pritisk na Grčijo začel, ko bodo nemški oddelki zasedli bolgarskogorško mejo. Po drugi strani pa je spet več kot verjetno, da angleški zunanji minister Eden ni šel v Egipt in v Grčijo samo po češplje, sodi o novem političnem položaju na Balkanu francoski tednik »Candidat«.

Vesti 4. marca

V Bolgariji so včeraj slovesno praznovali 65 letnico državne samostojnosti in svobode. Vsa mesta so bila za to priliko v zastavah, povsod so bile zahvalne službe božje in spominke prireditve.

Bolgarski kralj Boris in predsednik vlade Filov sta poslala kanclerju Hitlerju brzojavki, v katerih se zahvalujeta za pozdrave ob vstopu Bolgarije v trojno zvezo in za sprejem, ki ga je bil Filov deležen v Nemčiji ob podpisovanju pristopa.

Nemško vrhovno poveljstvo dela obsežne priprave v severni Franciji, kjer se zbirajo številni oddelki nemške vojske in letalstva. Pripravljenih je veliko podzemeljskih letališč, iz katerih letala mečejo kakor iz ladij. V vseh zasedenih pristaniščih zbirajo Nemci ladje in delajo splave, vojski imajo ob francoski obali vsak dan vaje v izkrcavanju. Pri francoskih tovarnah je naročenih na tisoče in tisoče rešilnih pasov. Nemško poveljstvo hoče najprej zagotoviti dovoz preiskrbe in ojačen za vdor v Anglijo. Vse bo končano konec marca — poroča o vdornih pripravah »Journal de Geneve«.

Italijansko letalstvo je februarja meseca izgubilo 370 aparatov, angleško pa 26. Nemci so nad Anglijo februarja meseca izgubili 36 letal, Angleži pa 5, nad Nemčijo so Angleži izgubili februarja meseca 49 letal, Nemci pa 5. Skupne nemške izgube od začetka vojne nad Anglijo znašajo 3123 letal, angleške pa 853 letal. Nad nemškim ozemljem so Angleži izgubili do sedaj 445 letal — pravi uradno poročilo angleškega letalskega ministrstva.

Sovjetska izjava glede zasedbe Bolgarije po nemških četah je samo pesek v oči, ki naj potolaži komunistične vernike na Balkanu. V resnici je sovjetski tisk že pred mesecem dni začel po naročilu napadati Bolgarijo, da ni na angleško nagovarjanje hotela skleniti obrambne zveze s Sovjeti. S tem je rdeča vlada že vnaprej hotela imeti pripravljeno opravičilo, zakaj ni v bolgarskem primeru storila ničesar, o čemur zakaj je do dogodka v Bolgariji prišlo z njenim privoljenjem — razlaga izjavo boljševske vlade ameriški tisk.

Ameriško finančno ministrstvo je izdalo zaporo nad vsem bolgarskim premoženjem v Združenih državah, poroča »New York Times«.

Zadnji dogodki v Bolgariji so zgovoren dokaz za pravo razmerje med Nemčijo in Sovjeti. Bolgarija ne bi bila šla v trojno zvezo in se dala zavesti, če bi ne bila prepričana, da bo Sovjetska Rusija popolnoma mirna in da ne bo v diplomatem ne v vojaškem oziru ničesar ukrenila — sodi današnje madžarske časopise.

Turčija je danes vpoklicala nove oddelke mornariških rezervistov — poroča United Press.

Italija ima sedaj v Albaniji 450.000 mož, sodi dopisnik Associated Pressa po grških podatkih.

Predsednik francoske vlade Darlan je že petič odpoval v Pariz na pogajanja z zastopnikom nemških teženj, Lavalom.

Romunska vlada uradno zavrača ameriška poročila o tem, da bi bili Angleži že bombardirali romunske petrolejske naprave.

Predsednik angleške vlade Churchill je brzojavno čestital generalu Wavellu ter admiralu Cunnigham za uspehe v Italijanski Somaliji.

V Sofiji je bilo od sobote dalje prijetih veliko sprotnikov sedanje vlade in njene politike delavskih predelih je prišlo do spopadov in streljanja — trdijo angleške vesti iz bolgarske prestolnice.

Nemčija naj bi že prihodnje dni izročila Grčiji ultimatum, v katerem naj bi zahtevala, da se Grčija odpoze zvezi z Anglijo, da se umakne iz Albanije, da pristopi k trojni zvezi, Spremeni Solun v svobodno luko, da izroči Nemčiji vsa potrebna oporišča za nadaljevanje vojne proti Angliji. Nemčija bi potem sklenila z Grki prijateljsko pogodbo. Če bi Grčija v 14 dneh tem zahtevam ne ugodila, bo morala nositi vse posledice. — Take domneve navaja neko poročilo United Pressa.

Sovjetska Rusija ima zdaj z Nemčijo tako dolgo mejo in morebitno bojišče, kakor ga ima Anglija. Nemška vojska je zdaj ob sovjetski meji od severne Finske do Carigrada, današnje letalske možnosti pa to mejo podaljšujejo še do Kavkaza in do tamošnjih petrolejskih področij, piše londonski »News Chronicle«.

Turčija je branik mohamedanskega Vzhoda in bo v družbi z Anglijo zmagovito odvrnila sleherni napad na mohamedanski svet — je izjavil transjordanški vladar emir Abdulah, kakor poroča Reuter.

Angleškega zunanje ministrstva Edena je na poti v Atene spremljal močan oddelk lovcev, ki naj bi preprečil napad italijanskega letalstva. To dejstvo popolnoma postavlja na laž hvaleisanja, kako angleška letala neovirano križarijo po nebu vzhodnega Sredozemlja, piše politični urednik agencije Stefani.

V Bolgariji so navdušeno pozdravili pristop k trojni zvezi ter privolitev bolgarske vlade v nemško zasedbo. Bolgarsko ljudstvo je nemško vojsko povsod navdušeno sprejelo. Ti dogodki niso navzlic angleškim spletkam vzbudili v Bolgariji nobenega razburjenja, poroča Stefani iz Sofije.

Romunske oblasti so zaprle 240 ljudi, osumljenih, da so v angleški službi. Med njimi je tudi nekaj častikarjev. Vsi prijeti bodo poslani v posebno koncentracijsko taborišče, poroča DNB.

Nemška akcija v Bolgariji je naravnost sijajen primer za odlično sodelovanje med diplomacijo in vojsko. Bolgarija je zdaj z nasilnejšo vojsko na svetu zavarovana pred vsako nevarnostjo, ki bi utegnila groziti njenemu mirnemu obstanku. Razen tega pa se s pristopom Bolgarije k trojni zvezi odpirajo možnosti za prenos te nemške mirovne politike tudi na druga področja, piše glasilo maršala Göring »Essener National Zeitung«.

Bolgarska vlada je sprejela odstop bolgarskega poslanika v Londonu Momčilova.

Gotovo je, da bo sedanja vojna dolga vojna. Zato bi bilo noro verjeti, da bi kake »bliskovite« napadi sedanji spor hitro končali, je izjavil predsednik avstralske vlade Menzies v Londonu.

Z afriških bojišč:

Kufra, najjužnejša laška postojanka v Libiji, se je udala

Nekje v Italiji, 4. marca. o. Italijansko vrhovno poveljstvo poroča: V Severni Afriki so nemška letala uspešno napadla pristaniške naprave v Tobruku, zbirališča pri čet, vrste mehaniziranih vozil in taborišča pri Adženabiji. Sovražnikove oklepne avtomobile, ki so se skušali približati Džarabubu, so naše čete poglnele v beg. Naša mala garnizija v Kufri, obkoljena od sovražnika, ki je kljubovala skoraj mekoljena od sovražnika, delu čet se je posrečilo prebiti obrambni obroč in prispeti do naših postojank.

V Vzhodni Afriki udeleževanje patrol in topništva.

Berlin, 4. marca. DNB. Neki prednji nemški ogledni oddelk ob libijski obali je trčil ob sovražnikove čete. Pri tem so Nemci ujeli nekaj ujetnikov in zaplenili en britanski tank.

Kairo, 3. marca. Reuter. Vrhovno poveljstvo britanske vojske na Srednjem vzhodu poroča: Libija, Eritreja, Abesinija: Položaj je nespremenjen.

Italijanska Somalija: Naše čete so pri nadaljnjem prodiranju zavzele včeraj mesto Duca d'Abruzzi. To mesto je oddaljeno 120 km od Mogadiscia.

Italijanska Somalija bo prihodnje dni dobila posebno angleško upravo z vojaškim guvernerjem, kakor se je to zgodilo v zasedeni Libiji.

Oddelki svobodnih Francozov so z drznim napadom zasedli oazo Kufro, najjužnejšo italijansko vojaško postojanko v Libiji.

Širite najboljše slovenski popoldnevnik »Slov. dom«

Odgovor na očitke o angleških vojnih dobičkih zaradi katerih naj bi bila Anglija izzvala vojno

Nemški propagandni minister dr. Goebbels je v nekem svojem govoru dejal, »da je plutokracija zahodnih držav izzvala vojno samo zaradi dobička, ki je v vojnem času še prav posebno velik«. To trditve zdaj zavrača Oswald Dutch na podlagi podatkov, ki jih je v eni svojih zadnjih številki navedel list »Economist« o dohodkih britanske industrije v preteklem letu. Takole piše Dutch:

Čisti dobiček se je zmanjšal za 20%

Po podatkih, ki jih je objavil »Economist«, ko razčlenjuje letne uspehe 2260 industrijskih podjetij v Angliji, je njihov čisti dobiček znašal leta 1940 samo 208 milij. funtov sterlingov, leto prej pa 259 torej 51 milijonov funtov ali 20% manj. To zmanjšanje je tem pomembnejše, ker se je industrijska delavnost v preteklem letu poživila, kar se med drugim vidi tudi v povečanju kosmatega dohodka, ki ga je bilo leta 1939 377, leta 1940 pa 411 milijonov funtov sterlingov. Zvišani davki, zlasti davki na povečanje dohodka, pa so znatno zmanjšali dohodke teh podjetij, zvišali pa prispevek državi, in to na račun zloglasnih »plutokratov«.

Gornji zaključek se lahko potrdi le s podrobno razčlenbo dohodkov po skupinah in panogah industrije, 53 podjetij, ki se bavijo z izdelovanjem avtomobilov in letal, so povečala kosmati zaslužek od 14,5 milij. na 18,5 milij. funtov, čisti dobiček pa je padel od 6,8 v letu 1939 na 6,5 leta 1940. 147 podjetij težke industrije (premog, železo, jeklo) je povečalo kosmati zaslužek od 38,3 na 42,2 milij. funtov, čisti dobiček pa je spet padel od 21,6 na 21,3 milij. funtov. 62 podjetij gradbene industrije izkazuje zmanjšanje kosmatega in čistega zaslužka. Čisti dobiček je padel od 4,5 na 3,7 milij. funtov. Le v tistih panogah industrije, ki jih ni mogoče smatrati za vojno-industrijske, se lahko opazi, da sta se zvišala kosmati in čisti dobiček, tako na primer v tekstilni industriji.

Povrnimo se k pregledu dohodkov vseh 2260 podjetij in pogledajmo, kako je bil čisti dobiček razdeljen. Vse številke gredo v milijone funtov sterlingov. Leta 1939 je bila razdelitev naslednja: 55,6 odpade na preferencialne delnice, 168,8 na redne, na rezervno pa 34,6 milij. Leta 1940 pa je bil čisti dobiček razdeljen takole: preferencialne delnice 47,4, redne 126, rezervna pa 34,6 milij. Mislim, da te številke dovolj potrjujejo, da je angleški narod znal preprečiti povečanje zaslužkov v času vojne.

Brezposelnost je padla za 54%

Angleško ministertvo za socialno politiko je objavilo najnovejše podatke o brezposelnosti v letu 1940. Brezposelnost je padla za 45%, najbolj v severnozahodni Angliji, in sicer za 69%, v Londonu za 63%, v Midlandsu za 62% v vzhodni Angliji pa za 59%. Najmanjši padec je bil v severni Irski, samo 18%. To je dalo povoda za pogajanja med londonsko vlado in vlado v Belfastu, da se pošlje 60.000 brezposelnih delavcev iz šestih severnoirskih okrožij v Anglijo. Ti delavci naj bi bili zaposleni v vojni industriji.

Delavske stavke so postale redke

Treba pa je poudariti še neko stvar, zlasti če se ozremo nekoliko nazaj na svetovno vojno 1914 do 1918. V sedanji vojni ni velikih delavskih nemirov, trenj in stavk, ker vsi delavski razredi žele le eno: zagotoviti zmago. Zato so spori glede vprašanja mezd redki. Od leta 1935 do 1939 je bilo vsako leto zaradi teh delavskih sporov izgubljenih povprečno 1978 delovnih dni, lani pa samo 940 in še to več kot polovico odpade na industrijo premoga (506 delovnih dni).

Vprašanje cen in inflacije

Posebnost svoje vrste je tudi ustaljenost cen in dejstvo, da ni nobenega nagnjenja k inflaciji. V Angliji so cene na veliko — kakor kaže indeksi cen najvažnejših stvari po podatkih »Economista« — od decembra 1939 do decembra 1940 poskočile za

11,9%. Decembra lani so se zvišale v primeri s prejšnjim mesecem le za 0,4%, to pa največ zaradi zelenjave, ki se uvaža iz tujine. V zadnjih mesecih se cene niso prav nič dvigale. Indeks cen živil in drugih važnejših stvari je po uradnem sporočilu znašal 1. febr. letos samo 1% več kot 1. jan. letos. Pa še to se je zgodilo le zato, ker je bil uveden nov obrtni davek pri prodaji obleke, drugače pa so cene življenjskih potrebščin celo padle, zlasti zaradi pocenitve jajc. Cene raznih kovin, razen železa, so bile na primer meseca decembra 1940 nižje kot v istem mesecu lanskega leta.

Zaloge so se povečale

Zaloge v Angliji konec decembra 1940 so bile ne samo večje, kot konec novembra 1940, pač pa celo večje kot pa so bile zaloge v decembru 1939. Primerjanje s stanjem v letu 1939 je najzanesljiveje, ker morejo biti med posameznimi meseci neupravičene razlike. Skupne zaloge decembra 1940 so bile za 8,1% večje kot leto dni prej, zaloge živil pa so se v istem času povečale za 25%. Iz vsega torej sledi, da je Velika Britanija znatno povečala zaloge surovin, zlasti pa še zaloge živil.

Pan-O-Ram, kino za dinar

Praktična domislica Rooseveltovega starejšega sina

V naši dobi poznamo vsake vrste aparatov, v katerega vržeš dinar, pa ti prileti ven čokolada, film ali pa kaj drugega. Tudi telefon imamo tak. Če je aparat že stara škafka, dobiš nazaj dinar in čokolado ali govornik zastoni. Človek je že tak, da ima kakor stvar raje zastoni, kakor pa za denar.

V Ameriki so šli pa še naprej. Tam ni aparatov, da bi denar priletel nazaj. Amerikanci že znajo tako narediti. Pa jim je ob takih aparatih, kjer dobiš samo čokolado, film, piškote postalo dolgčas. Hoteli so kaj več. Ker so v Ameriki Roosevelti trenutno najbolj znani — nekatere vlečejo iz skrbi, druge pa v skrb tlačijo — imajo tudi tu prste vmes. Rooseveltov starejši sin Jimmy, ki je bil dosedaj pri tvrdki Mills Novelty Co, je prišel na to misel, da bi izdeloval majhne kinoaparate, ki bi bili 75 cm visoki in 80 cm široki. Tak film je imenoval Pan-O-Ram.

Te »kinoaparatne škatle« so postavljene po kavarnah in podobnih javnih lokalih. Zadoštuje, če spustiš v škatlo novček za deset centimov in že imate zvočni kino, ki traja tri minute. Film se projicira na stekleno ploščo od znotraj. Aparat ima tuljavo, na kateri je navitih osem filmov. Ko se ti zvrtijo, navijejo druge.

Priprave na opazovanje sončnega mrka

Iz Kijeva poročajo, da se ukrajinske znanstvene organizacije pripravljajo na opazovanje sončnega mrka, ki bo 21. septembra letos. Zvezdarna v Kijevu je organizirala v ta namen posebno ekspedicijo, neka druga opazovalnica pa še sama zase dve takšni odpravi.



Bangkok — siamske Benetke

GENERAL KRIVICKI:

BIL SEM V STALINOVIM SLUŽBI

Če želi preiskovalni sodnik GPU kakoga jetnika navkrižno zasliševati v svoji pisarni, pokliče poveljnika ječe, ki človeka pod hudo stražo pošlje čez dvorišče in po ozkih temnih stopnicah navzgor v poslopje. Dvigalo spravi jetnika v gornja nadstropja.

Jeseni sem tam videl enega najbolj omembe vrednih jetnikov iz Lubianke, Leninovega najzaupnejšega tovariša in sodelavca, prvega predsednika komunistične internacionale, dolgoletnega poglavarja stranke in leningrajskega sovetja. Nekdaj je bil krepak mož. Ko pa je zdaj v belosinji spalni obleki lezel po hodniku, je bil zdelan in uničen. To je bilo zadnje, kar sem videl od moža, ki je nekoč bil — Grigorij Zinovjev. Peljali so ga njegovi mučitelji. Več mesecev pozneje so ga prav tako vlekli v kletki Lubianke, da so ga tam ustrelili...

V pisarni vsakega preiskovalnega sodnika je najvažnejši kos pohištva počivalnik. Kajti sodnikovo delo je tako, da pogosto zaposluje človeka po dvajset ter štiriindvajset ur zaporedoma. Sodnik ni skoraj nič manj jetnik kakor obdoženec. Njegove dolžnosti nimajo meja. Raztezajo se od privijanja jetnikov pa do njihove usmrtnice.

Kajti posebna zanimivost sovjetskega kazenskega postopka je, da brez ozira na ogromno število usmrtitev ni nikjer nobenega pravega rablja. Ljudje, ki gredo v klet, da bodo izpolnili smrtno obsodbo sveta GPU, so pogosto častniki in stražniki v poslopju. Kdaj drugič so to preiskovalni sodniki in državni pravdniki sami. Če hočemo najti za to primero drugod, je treba zamisliti, kako na primer državni tožilec v New Yorku, ki je obsodil morileca, potem brž teče v ječo Sing-Sing, da bo pritisnil stikalo v celici na smrt obsojenega.

Usmrčevalni uradniki pri GPU so zapisali največji promet v letih 1937 in 1938, ko je veliko čiščenje požiralo vse. Že prej, leta 1934, je Stalin spustil GPU na ljudi v vrstah boljševiške stranke. Tedaj so skrivni policiji dali v roke »čiščenja« strankarskih organizacij. Ta čiščenja so se vrstila v rednih presledkih in bi bila prav za prav morala spadati k nalogam nadzorstvene komisije v stranki. Tedaj so prvič vsakega posameznega člana boljševiške stranke dali v posebno policijsko preiskavo.

Toda vseeno je Stalin marca 1937 odločil, da vsa ta čiščenja in snaženja niso bila izvedena zadosti temeljito. Da se od 1933 do 1936 mogel obdržati na oblasti, ni bila najmanj zasluga Jagode in njegovih skrivnih agentov, ki so z roko v roki sodelovali s Stalinom v goreči vni, da bi razbili staro boljševiško stranko in vodstvo rdeče vojske.

Ko pa je Stalin mislil, da se je Jagoda le preveč seznanil z njegovimi čistilnimi načini in da se je preveč približal vajejam oblasti, je sklenil, da bo sredi posla izmenjal rablja. Za Jagodovega naslednika je določil Nikolaja Ježova, ki ga je bil več let poprej postavil za tajnika v osrednjem odboru komunistične stranke in za poglavarja tiste osebne pisarne, v kateri je bilo osredotočeno gospodarjenje Stalinovih varovancev. Na teh mestih je Ježov tiho in skrivaj uredil nekakšno drugo, vzporedno GPU, ki je bila odgovorna le Stalinu samemu. Ko je prišel na Jagodovo mesto je v skrivno državno policijo pripeljal kakih dvesto lastnih zanesljivih »fantov« iz Stalinove zasebne GPU.

Stalin je marca 1937 dal geslo: »Poostre čiščenje!« Ježov je to besedo spremenil v krvavo dejanje. Začel je svoje delo s tem, da je starim uradnikom pri GPU povedal, da so postali popustljivi in da so čiščenje izvajali podkupljivo, zaradi česar se mora poostreno čiščenje začeti doma, pri GPU sami.

18. marca 1937 je Ježov govoril na zboru v točilnici poslopja GPU voditeljem skrivne policije. Vsi ljudje, ki so spadali med Jagodove neposredne pomočnike, in razen enega tudi vsi voditelji oddelkov v GPU, so bili že zaprti. Zdal naj bi bil prišel udarec na najvišja mesta.

Širni prostori v pivnici so bili polni starih čekistov, marsikateri izmed njih je služil v skrivni policiji že dvajset let. Ježov

Bila je razburjena, toda Tom jo je takoj poslušal in rekel samo: »Dobro!«

In takoj je neverjetno spretno in močnarsko začel premikati brzojavni vzvod ter dati znamenja točno, kakor star brzojavni uradnik.

V sosednem mestecu Mount Clemensu je skupina ljudi čakala na prihodnji vlak. Brzojavni uradnik v pisarni se je nenadno nagnil prav do svojega stroja, kakor da hoče boljše slišati. Ni mogel verjeti lastnim ušesom. Ko je bilo poročilo konec, je ves blede planil kvišku ter zdrvel na postajališče. Začel je vpiti: »Pokličite vojaštvo! Naj pride vojska! Vprav sem prejel sporočilo, da so Indijanci obkolili Port Huron. Mestna hiša gori, polovici prebivalcev pa so sneli z glave kožo z lasmi vred.«

Tom pa je medtem v Port Huronu še naprej mirno pošiljal v svet razburljive novice. Bil je vesel, da je vendar le prišel do brzojave, pa je tipkal, da mu je skoraj pot tekla z lica. Brzojavljaj je vse, česar se je ravno domislil. Tannie pa je sedela poleg njega ter vsa žarela od radosti, malo zato, ker je Tomu tako šlo, še bolj pa zaradi tega, ker se je morala smežati, kaj mu je vse hodilo na um.

Nenadno pa so jo splašili težki, trdi koraki. Komaj sta se še utegnula za silo rešiti skozi okno. Zagledala sta se spet v sopihajočo lokomotivo in se delala, kakor da ni nič. Mc. Carney je hitel k brzojavu, ki je že ves čas dajal znamenja, naj se kdo po-trudi k njemu.

Ko je začel prejemati poročilo, mu je sicer mirni obraz postajal vedno bolj začuden. Uradnik iz Mount Clemensa je zahteval nadaljnih sporočil o indijanskem napadu na Port Huron in spraševal, če se sploh še spleta pošiljati pomoč, ali pa je že vse mrtvo.

Mc. Carney je začel udrihati na svoj stroj:

»Ali si ponorel? Nikdar ti nisem sporočil ničesar o Indijancih. Kakšni Indijanci, za Boga! Kaj se ti sanja?«

Mc. Carney ni ničesar razumel. Tedaj pa mu je pogled padel po naključju skozi okno. Tam sta se nedolžno sprehajala Tom in Tannie. Toda Toma ni držalo, da bi ne bil pogledal in se namuznil Carneyjevi razburjenosti prav tisti trenutek, ko je uradnik pogledal skozi okno.

Tomov smeh mu je pojasnil vse. Začel je ropotati:

»A tako, to je torej vajina kaša. Jaz vama bom dal! Koikokrat sem vama zabičeval, da se mi nimata približati sem. Le čakajte!«

Tom in Tannie sta jo pobrala, kar se je le dalo. Mc. Carney ju za zdaj ni utegnil loviti, moral je miriti razburjenje v Mount Clemensu, kjer se je bila novica o strašnem indijanskem na-

skoku na Port Huron že razširila in so ljudje z vseh strani vreli na postajo, da bi zvedeli kaj novega.

Tom in Tannie sta se snet pri-sprehajala do kraja, kjer je lokomotiva prevlačevala tovorne vozove. Sunila je vsakega malo pred seboj, potem se je ustavila, da je voz z lastno brzino hitel po določeni poti.

Tom je skušal hoditi potirnice, ač najprej nazaj, potem naprej. Tako se je zaglobil v ta posej, da ni niti zapazil, kako vse je sinček Mc. Carneyja prikopal iz čakalnice, kjer oče ni utegnil pa-ziti nanj, ter sedel med tirnic ravno v trenutku, ko je lokomotiva spet sunila tovorni voz. Tom je okamenel od strahu, zakaj -idel je, da bo voz ravno zmečkal otroka...

Zavpil je:

»Tannie, glej!«

Ne da bi bil čakal odgovora ali kaj premišljeval, se je vrغل v velikem skoku med tirnice na dete ter ga pokril z lastnim tolesom. Mc. Carney je slišal krik in se ozrl skozi okno. Videl je še, kako je Tom skočil in kako je železni voz zdrvel čezenj in čez njegovega sinčka...

Stemnilo se mu je pred očmi. V grozi je planil kvišku in s pridruženim krikom planil iz pisarne. Ničesar ni videl pred seboj, samo železno drdranje je slišal...

(Dalje.)



Egiptovska kraljica Farida s svojima hčerka. Starejšo, Feriial, so nameravali pred kratkim, kakor pravi poročilo iz Rima, neznanici ugrabiti, prav po ameriško.

Baloni ustavili vlake

Nemški poročevalski urad pravi, da so britanski zaporni baloni, ki so se bili odtrgali in jih je veter odnesel, naredili veliko škodo na električnih in brzojavnih napravah v zahodni Švedski. Nekaj zapornih balonov je padlo na železniško progo in je bil prekinjen promet. Poslati so morali pomožne vlake, da so progo očistili.

Gertrude Gelbin:

MLADI EDISON

Resnična filmska povest o mladosti velikega izumitelja